

Op het Vinkeentouw 77:6-9
(1995)

RINGSLIJTAGE BIJ KOKMEEUWEN

problemen met aluminium-ringen

Frank Majoor

Vanaf 1985 ben ik actief met het aflezen van ringen aan kokmeeuwen in het Gooi. In totaal heb ik tot nu toe meer dan 1300 verschillende ringen afgelezen. Veel van deze meeuwen blijken erg plaatstrouw te zijn.

Wanneer je veel ringen afleest, zie je af en toe ook ringen die zo sterk versleten zijn, dat ze slechts met veel moeite of helemaal niet meer zijn af te lezen. Dit geldt niet alleen voor sommige Oosteuropese ringen (de MOSKWA-ringen zijn wat dat betreft berucht) maar ook voor Nederlandse ringen. In het Gooi zijn (vooral door wijlen K. Visser) tot en met 1985 enkele tienduizenden kokmeeuwen geringd. Een aantal hiervan wordt nog steeds regelmatig waargenomen. De laatste jaren werd duidelijk dat bij sommige vogels de aluminium ring al behoorlijk begon te slijten. Om onder "mijn" onderzoeksvogels ringverlies te voorkomen heb ik in het voorjaar van 1993 een ringvergunning aangevraagd voor het herringen van kokmeeuwen met een versleten ring. Met enige moeite heb ik vanaf het najaar van 1993 in totaal vijftien kokmeeuwen met sleetse ringen in het Gooi gevangen en herringd. Dertien hiervan droegen 7.0 mm ARNHEM-ringen en deze aluminium-magnesium ringen waren allemaal in zeer slechte staat: gedeeltelijk onleesbaar en flinterdun. Deze totaal versleten ringen waren 10 tot 18 jaar geleden aangelegd, zowel aan - als boven het loopbeen. Omdat het bijna allemaal vogels waren die ik al jaren kende (enige jaren geleden waren de ringen nog wel leesbaar) wist ik, aan de hand van de nog leesbare cyfers en andere kenmerken, welke vogels het waren. Bij één ring kon alleen met behulp van zuur het gehele ringnummer en ringstation (BRUXELLES) achterhaald worden.

Om de slijtage in kaart te brengen, heb ik deze in het eerste halfjaar van 1994 van zo veel mogelijk 7.0 mm aluminium ARNHEM-ringen beschreven. De conditie van de ring werd in drie categorieën ingedeeld: goed leesbaar, slecht leesbaar (met enige moeite nog te lezen) en deels onleesbaar. Bij deze laatste categorie kan het adres (ringstation) - of kunnen één of meer cijfers niet meer leesbaar zijn. De meeste vogels in de categorie deels onleesbaar zijn vaste wintervogels die, aan de hand van de nog leesbare cijfers en andere kenmerken (positie van de ring en koptekening), voor mij nog herkenbaar zijn. Van de 44 gecontroleerde ARNHEM-ringen (aangelegd tussen 1970 en 1985) waren er achttien ten dele onleesbaar (dertien hiervan verving ik).

Het blijkt dat sommige ringen (ongeacht waar aangelegd) al na 10 jaar gedeeltelijk onleesbaar zijn, terwijl andere kennelijk minder slijten. Zo zag ik op 9 november 1994 een kokmeeuw in Bussum (Utr.) die in december 1970 door wijlen K. Visser in Huizen (NH) was geringd. Deze ring was boven loopbeen aangelegd en na bijna 24 jaar nog goed leesbaar. Ook uit andere afleesgegevens komt naar voren dat de slijtage van aluminium ringen (bij kokmeeuwen) sterk individueel kan verschillen (med. Klaas van Dijk). Er zijn diverse voorbeelden van gelijktijdig geringde kokmeeuwen, met ringen uit dezelfde serie, waarbij de ring bij het ene individu na tien jaar nauwelijks gesleten is, terwijl deze bij een ander individu al deels onleesbaar is.

Het lijkt vanzelfsprekend dat ringen die aan loopbeen zijn aangelegd meer aan slijtage onderhevig zijn dan boven loopbeen aangelegde ringen. Dit blijkt niet zonder meer uit mijn gegevens, mogelijk zelfs het tegendeel (contra Perdeck *et al.* 1981). In de periode 1978-1983 werd (afgaande op mijn aflezingen aan vogels die in die jaren werden geringd) zowel boven als aan loopbeen geringd. Vanaf 1982 nam het boven-loopbeen-ringen een hoge vlucht en spoedig werd het regel. Uit de periode 1978-83 controleerde ik 28 ringen, vijftien hiervan waren boven loopbeen en dertien aan loopbeen aangelegd. In deze kleine, qua draagtijd vrij homogene steekproef, bleken de aan loopbeen aangelegde ringen er juist beter af te zijn gekomen, al waren ze op het moment van aflezen gemiddeld ruim twee jaar langer gedragen (zie tabel 1).

Tabel 1 *Kwaliteit van inscriptie op 7mm ARNHEM-ringen van kokmeeuwen, aangelegd in de periode 1978-83, afgelezen in de eerste zes maanden van 1994 in het Gooi (Bussum/Hilversum).*

kwaliteit inscriptie bij aflezen	geringd aan loopbeen N (%)	geringd boven loopbeen N (%)
goed leesbaar	5 (38)	4 (27)
slecht leesbaar	2 (15)	2 (13)
deels onleesbaar	6 (46)	9 (60)
<i>gem. draagtijd (jaar)</i>	<i>14.2</i>	<i>11.9</i>
<i>ring vervangen (N)</i>	<i>4</i>	<i>7</i>

Vooral de manier van slijtage verschilt tussen ringen die aan loopbeen of boven loopbeen worden gedragen (figuur 1). De ringen die aan het loopbeen zitten, hangen vaak op de tenen. Hierdoor slijten ze vooral van onderen af en de ring wordt langzaam aan minder hoog. Doordat de ring vaak scheef hangt, ontstaan inkepingen aan de onderkant en verdwijnen op den duur enkele cijfers. Ook lijkt het erop dat aan loopbeen aangelegde ringen eerder open gaan staan (kieren), waardoor ze kunnen afvallen.

Bij boven loopbeen aangelegde ringen is de slijtage meestal veel gelijkmatiger: de ring slijt nauwelijks in de hoogte maar wordt langzaam aan dunner. Vaak is bij deze ringen juist het adres (VOGELTREKSTATION ARNHEM HOLLAND) aan de bovenkant als eerste onleesbaar. In een later stadium kunnen ook enkele cijfers verdwijnen: meestal worden het eerste en het laatste cijfer als eerste onleesbaar.

Figuur 1

Drie 7mm aluminium-magnesium VOGELTREKSTATION ARNHEM HOLLAND ringen van kokmeeuwen (foto Klaas van Dijk).

Beschrijving van boven naar beneden:

- a) sterk gesleten ring (draagtijd 11 jaar) afkomstig van boven het loopbeen*
- b) sterk gesleten ring (draagtijd 15½ jaar) afkomstig van het loopbeen*
- c) amper gesleten ring (draagtijd 3½ jaar) afkomstig van boven het loopbeen*

Ringslijtage is een bron van onzekerheden en vermindert de interpretatiemogelijkheden van ringgegevens.

Ik noem enige punten: 1. het leidt in een (onbekend!) aantal gevallen tot ringverlies, 2. het kost terugmeldingen: een leek die een geringde vogel vindt, waarbij het adres van de ringcentrale niet meer leesbaar is, zal minder snel geneigd zijn deze ring te melden, 3. het kost aflezingen: de ring is niet meer geschikt voor telescoopaflezingen, 4. berekeningen van overlevingscijfers en leeftijdsopbouw in populaties bevatten een oncorrigeerbare fout.

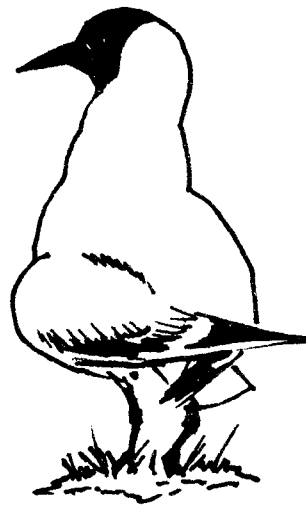
In veel landen om ons heen is men over gegaan op het gebruik van stalen ringen voor (om.) kokmeeuwen: zoals Groot-Brittannië, Frankrijk, België, Duitsland, Denemarken, Zweden, Noorwegen, Finland en Polen. Deze ringen zijn niet of nauwelijks aan slijtage onderhevig. Aangezien kokmeeuwen erg oud kunnen worden (ouder dan 20 jaar is geen uitzondering), is deze stap ook voor de Nederlandse Ringcentrale onmisbaar.

Naschrift: Inmiddels (enkele maanden na inzending van mijn artikel) is besloten ringen in de maten 7, en 9mm van roestvrij staal (RVS) te laten produceren.

Literatuur

Perdeck A.C. & R.D. Wassenaar 1981. Tarsus or tibia: Where should a bird be ringed? *Ringing and Migration* 3: 149-157.

adres: Frank Majoor, Karpersteeg 7¹, 8261 BL KAMPEN

RECTIFICATIES

VINKENBAAN WESTENSCHOUWEN

In OHV 77 stond bij het artikel 35 jaar vinkenbaan Westenschouwen als auteur L. van Ree vermeld, dit moet zijn A. van Ree. L. is zeer actief op de vinkenbaan, maar het tot stand komen van het artikel is de verdienste van zijn broer A. (red.)

adres: A. van Ree, Breekade 25, 2931 LA KRIMPEN a/d LEK

RINGSLIJTAGE BIJ KOKMEEUWEN *problemen met aluminium ringen*

Het nu volgende is zowel rectificatie als naschrift. De opzet van mijn artikel in OHV 77 was om aan te tonen dat er een sterke individuele variatie is in slijtage van aluminium ringen en argumenten te geven om op stalen ringen over te schakelen. De tabel, die ik voor het artikel had gemaakt had tot doel de individuele variatie in slijtage aan te tonen. Het was een lijst met waarnemingen, die door de redactie is bewerkt tot een gemiddeld beeld in percentages. Uit deze tabel lijkt naar voren te komen dat de slijtage van loopbeen ringen minder is dan bovenloopbeen ringen. Aangezien dit geheel tegen de verwachting is, is deze opmerking door de redactie aan mijn artikel toegevoegd. Bij deze toevoeging wil ik nog een kanttekening plaatsen:

De ringen die zijn waargenomen aan het loopbeen zijn inderdaad iets minder gesleten dan de boven het loopbeen aangelegde ringen. De kans dat een aan het loopbeen aangelegde ring van de poot afvalt voordat deze geheel onleesbaar is, is echter vele malen groter dan bij bovenloopbeen ringen. Ter onderbouwing van deze stelling geef ik enige aanwijzingen.

De loopbeen ringen hebben veel ruimte om op de voet heen en weer te bewegen. Mede hierdoor gaan de loopbeen ringen vaak iets open staan. De bovenloopbeen aangelegde ringen hebben daarentegen veel minder ruimte om te bewegen omdat deze relatief beschermd boven het kniegewricht hangen. Iets openstaande bovenloopbeen ringen worden dan ook zelden waargenomen. Daarbij komt nog dat de kans om met de ring ergens achter te blijven haken bij loopbeen ringen veel groter is dan bij bovenloopbeen ringen.

(nieuw) adres: Frank Majoor, Poststraat 18, 6828 EK ARNHEM